

dohromady a přitom máte šanci se nad jednotlivými částmi zastavit a přemýšlet. Můžete si říci: 'Tohle už nechci.' nebo 'Na tomhle budu pracovat.'" Musela jsem obětovat víc, než jsem kdy chtěla. Získala jsem však důležité dovednosti a náhled na věci, a tak už si dnes nepřipadám jako oběť. I když těm z nás, které přežily sexuální napadení, nebyly připsány medaile a nedostalo se jim veřejného uznání, je to čest být přeživší obětí. Ačkoli možná nejde o nejlepší slova na závěr, je to výkon, na který jsem nejvíce hrdá.

Dnes, kdy od mého znásilnění uplynuly více než dva roky, mohu ocenit pozitivní věci vzešlé z procesu zotavování – jasnost, důvěru, odhodlání, množství pomocníků i obětí, kteří dali znovu mému životu smysl. Jestliže jste také jednou z mnoha obětí sexuálního násilí, tato kniha vám ukáže, že nemusíte trpět někde v osamění a že bolest jednou přejde. Nechť vás provází vaším zotavováním stejně jako mě. Moudrost a naděje v ní obsažené vytvářejí silné záchranné lano. Držte se jej a objevíte v sobě sílu, o níž jste dosud neměla ani potuchy, i řadu osob, které vás budou podporovat.

Susan Brison

S. B. působí na katedře filosofie a v programu Women Studies na Dartmouth College. Často píše a přednáší o sexuálním násilí.

ÚVOD

Po znásilnění často přicházejí okamžiky hlubokého zoufalství. Ať už jste oběť nebo patříte k jejímu nejbližšímu okolí, váš život byl krutě narušen. Často si kladete otázku, zda budete stejní jako předtím, a pochybujete, že se vůbec někdy zotavíte.

O rekonvalescenci znásilněných se toho dlouhou dobu moc nevědělo. Až do poloviny šedesátých let 20. století, kdy ženské hnutí upozornilo veřejnost na problém znásilnění, se nikdo výzkumem dlouhodobých účinků tohoto činu na oběti nezabýval. Od té doby se situace změnila. Několik vědců zjišťovalo, jaký dopad má znásilnění na oběti, jakým způsobem a jak dlouho se z něj zotavují, a dospělo k celkem povzbudivým závěrům. Podle některých studií se dvacet až třicet procent znásilněných žen zotaví během jediného měsíce.¹ Podle jiné studie se velké množství dostane z těžké deprese během půl roku.² Většině žen trvá zotavení déle než rok, ale nakonec k němu dojde. Znásilnění vás nemusí nutně zničit.

Definice znásilnění

V této knize definuji znásilnění jako *jakýkoli sexuální akt, k němuž je člověk přinucen násilím*. Největší hrůzu při znásilnění představuje strach ze zabití. Ihned za ním následuje zničující pokoreň a obavy ze ztráty sebeovládání. Tyto pocity se nedosta-

vuji pouze u vaginálního znásilnění, ale i při vynuceném orálním či análním sexu, při sexuálním násilí za pomoci různých předmětů i při sexuálním obtěžování, které není završeno. Proto se tato kniha týká všech žen a mužů, dívek i chlapců, kteří byli sexuálně napadeni, ať už tento útok byl právně kvalifikován jako znásilnění, sodomie, těžké ublížení na zdraví nebo pokus o znásilnění.

Definice zotavení

Po znásilnění je těžké nemyslet si, že už nikdy nebudete stejný člověk jako dřív, a do jisté míry máte pravdu, protože se vzpomínky na úděsnou zkušenost nedokážete zbavit. Ale zotavit se neznamena vymazat napadení z paměti. Znamená to umět se znovu radovat ze života, sexu, lásky a z práce. Znamená to žít znovu šťastným životem.

Tato kniha vám pomůže se zotavit, protože vám poradí, co dělat, abyste se cítili nikoli jako oběť znásilnění, ale jako osoba, která vše přežila. Začnete tím, že si budete všimát všeho, co jste udělali správně, a nikoli toho, co jste udělali špatně. Mnoho obětí si vyčítá, že provedly něco hloupého a riskantního, co znásilnění „přivolalo“, a zapomínají, že vyvázly živé jedině proto, že udělaly něco rozumného a neriskovaly. Jestliže dokážete být za to na sebe hrdí, znamená to, že se budete brzy cítit silní a odolní. „Teď, když už je to za mnou,“ uvedla jedna žena, „vím, že vydržím všechno. Nic mě už nerozhází.“ Umět se cítit jako osoba, která přežila, znamená umět bojovat o vlastní život. Můžete začít tím, že nedopustíte, aby vás znásilnění zničilo. Zotavovat se po tomto zážitku znamená svým způsobem s ním bojovat, a to i přesto, že už ho máte za sebou.

Nedávné studie ukázaly, že rychlost zotavení závisí především na dvou věcech: na vašem hodnocení toho, co vás potkalo, a na tom, jakou oporu máte ve svém okolí.³ Okolnosti znásilnění – kdo se ho dopustil, jak bylo brutální, kde a kdy k němu došlo – podle všeho nehrají tak velkou roli.⁴ Proto je zotavení do značné míry ve vaší moci. Můžete jej ovlivnit tím, že se budete snažit pochopit, co vlastně znásilnění znamená, co vám způsobilo a co tudíž potřebujete. I vaši blízcí se mohou dozvědět, jak vám nejlépe pomoci, když porozumí stejným věcem.

V 1. kapitole, kde jsou popsány všechny typické reakce obětí, se vy i vaši blízcí dozvíte, jaké jsou vaše vyhlídky a jak vážně jste byli postiženi. Ve 2. kapitole se dočtete, jak si počínat v různých fázích zotavování a co vás může potkat v nemocnici a na policii. Konečně ve 3. kapitole se váš manžel, milenec, rodina a přátelé dozví, jak vám mohou pomoci a co *nemají* dělat, abyste se necítila ještě hůře. Tyto tři kapitoly představují vlastní jádro knihy a měl by si je přečíst každý. Ostatní jsou určeny těm, kdo se po znásilnění potýkají se specifickými problémy – obětem manželského znásilnění, znásilněným mužům, starším obětem, znásilněným adolescentům, lesbám a gayům.

Řádky pro nejbližší okolí oběti

Závěry nedávných studií prokázaly, že máte jakožto manžel, milenec, příbuzný či přítel znásilněné ženy nezastupitelnou úlohu při jejím zotavování.⁵ Budete-li se k ní chovat citlivě a ona ve vás nalezne oporu, můžete zažehnat její depresi a urychlit zotavení. Jestliže se na ni ale budete hněvat nebo

ji zahrnete výčitkami, můžete tento proces výrazně zpomalit nebo dokonce zastavit. Podle jisté studie může být negativní chování blízkých osob natolik škodlivé, že jedna jediná taková reakce převáží nad několika pozitivními.⁶ „To, jak se chovala moje rodina, bylo horší než samotné znásilnění,“ řekla jedna mladá žena.

Ve skutečnosti většina lidí nechce znásilněnou osobu zranit. Činí tak proto, že zakoušejí téměř stejnou hrůzu a strach jako oběť sama, takže ji sotva mohou nabídnout účinnou pomoc. A protože se nemají na koho obrátit, nevědí si sami rady. Vypořádat se se znásilněním není jednoduché. Je to něco tak nezvyklého a děsivého, že nestačí spolehnout se na zdravý selský rozum. Tomu, jak správně pomoci obětem, je třeba se naučit. Proto ti z vás, kdo pečují o znásilněnou osobu, naleznou v každé kapitole pasáž „Jak mohou pomoci ostatní“.

Bludný kruh bezpráví

Znásilnění je krajně nespravedlivé. Okolnosti, které byly zcela mimo vaši kontrolu, z vás učinily oběť. Buď si vás osud vybral náhodně, abyste byla zcela bezdůvodně ponižena nebo mučena za to, že jste se ničeho nedopustila, nebo jste byla pokořena a potrestána naprosto nepřiměřeně za to, že jste se dopustila nějaké drobné chyby, například nezamkla za sebou dveře nebo někomu důvěřovala. A jako by toho nebylo dost, sexuální aspekt znásilnění toto bezpráví ještě prohlubuje. Při znásilňování je vám vnucen nejintimnější tělesný styk a zcela proti vaší vůli jsou zasaženy vaše nejcitlivější, nejniternější partie fyzické i psychické; porušeno je vaše nejzákladnější lidské právo – právo rozhodovat o vlastním těle, opět bez nejmenšího ospravedlnění. Tyto faktory činí ze

znásilnění zločin, s nímž je neobyčejně těžké se vyrovnat. Nicméně tím bolest nekončí. Protože jen málokdo chápe, co znásilnění doopravdy znamená, a protože téměř nikdo neví, jak se s ním vyrovnat nebo jak druhému pomoci při zotavování, dopouštějí se všichni, kdo jednají s obětí znásilnění, dalšího bezpráví – a činí tak dokonce oběť sama; je obviňována z toho, že je obětí.

Obviňování běžně namířené proti oběti je zachyceno ve vtipcích, filmech, v televizních pořadech a v reakcích druhých na znásilnění: jedni tvrdí „To je přesně to, co ženy chtějí“, druzí nevěří, že žena může být znásilněna bez vlastního přičinění, a říkají „Pohybující se jehlu nenavlékneš“ nebo „Ani se nesnažila moc bránit“, třetí nechápou hrůzu a bolest spojenou se znásilněním a namítají „Ale vždyť tě nijak nezranil“, otcové moralizují „To máš z toho, že ses přidala ke špatné partě“, terapeuti říkají „Podíváme se na vaše rodinné zázemí a uvidíme, co k tomu vedlo“, bratři vyčítají „Vy holky vždycky říkáte ne, ale myslíte ano“, policisté tvrdí „Jste jen prostitutka, která nedostala zapláceno“ a porotci prohlašují „Zavinila si to svým životním stylem“. Když byli v roce 1984 odsouzeni čtyři muži, kteří znásilnili ženu na kulečnickovém stole v neblaze proslulém newbedfordském „barovém případě“ v Massachusetts, demonstranti před soudní síní křičeli: „Měla přece zůstat doma!“ a „Měli by pověsit ji.“⁷

Spravedlivý není ani způsob, jakým se znásilněnými osobami nakládají orgány činné v trestním řízení. Špatné zacházení policie s lidmi, kteří přijdou ohlásit znásilnění, je notoricky známé. Jste-li černoška, nemusí vám vůbec věřit, nebo vás dokonce mohou sexuálně obtěžovat.⁸ Jste-li běloška, dělají narážky, že jste děvka nebo blázen. Jste-li muž, můžete hovořit o štěstí, když vás se smíchem nevyprovodí ven, a jste-li již v letech, mohou vás přivítat poznámkami typu „Kdo by vás chtěl znásilnit?“. Není tomu tak samozřej-

mě vždycky, ale policista, který se chová ohleduplně vůči znásilněným osobám, je dosud vzácnou výjimkou. A u soudu, jak je již dávno známo, se více starají o ochranu mužů před křivým obviněním než o usvědčení pachatelů či ochranu obětí před dalším ponižováním.⁹

V České republice převažuje spíš negativní přístup policistů; často odmítají akceptovat, že se žena stala obětí znásilnění a domnívají se, že chce někoho neoprávněně nárknout, že si trestný čin vymyslela nebo že ho zinscenovala. Přibližně v 50 procentech případů se oběť setkává u policie s necitlivým, netaktním, občas dokonce lhostejným přístupem, nebo s odmítnutím přijmout trestní oznámení. Oběti si nezdřívají stěžují na nevhodné vpytování a nemístné poznámky („Co jste čekala, že se vám stane o půlnoci?“ „Proč jste se takhle oblékala?“ „Proč jste s ním chodila?“).

Ale vůbec největší bezpráví tkví v tom, že téměř všichni považují oběť znásilnění za méněcennou. Pro ty, kdo s ní necítí, je to pošpiněná běhna, a ti, kdo s ní sympatizují, ji považují za neurotickou, zmrzačenou nebo přinejmenším za politováníhodnou osobu.¹⁰ Všichni se za ni tak či onak stydí. Ovšem za lidi, kteří přečkali jiné tragédie, se nikdo nestydí. Kdo přežil přepadení, měl v očích druhých prostě smůlu; jeho charakter neutrpěl a dotyčný může být dokonce obdivován, že projevil tolik chladnokrevnosti a vyhnul se zranění. Kdo přežije válku, bude patrně považován za hrdinu, a kdo přežije autonehodu, bude platit za šťastlivce. Ale stát se obětí znásilnění je považováno za chybu. „Udělal něco hloupého, a proto byla znásilněna,“ napadne mnohé. Taková reakce jim přinese úlevu, neboť si řeknou, že jim se to přece stát nemůže, když nedělají nic hloupého. Ignorují skutečnost, že původcem znásilnění je pachatel a nikoli oběť, i to, že oběť vyvázla živá – a že i ona si tudíž zaslouží obdiv.

Příčina toho, proč se obětem znásilnění jejich tragédie vyčítá, tkví v mýtech, které bují v naší společnosti. Ještě dříve, než se zotavíte nebo pomůžete při zotavování někomu jinému, musíte tyto mýty poznat a odhalit jejich nesmyslnost. Jakmile je zavrhnete, ušetříte si mnohá nedorozumění, která mohou zabránit zotavení, a rozetnete bludný kruh bezpráví.

Mýtus číslo 1: Při znásilnění jde o sex

Podle nejlivnějšího mýtu, z něhož vycházejí všechny ostatní, jde při znásilnění o sex. Proto je prý stejně neškodné jako běžný sexuální styk, obětem se dokonce líbí, a není třeba se jím znepokojovat, spíš se lze nad ním pousmát. Ve skutečnosti má znásilnění mnohem blíže k mučení než k sexu. Mučitel svou oběť uvrhne do stavu bezmoci, tvrdě jí dá najevo, že je mu vydána na milost a nemilost, zlomí její vůli a nakonec jí způsobí bolest, zpravidla na nejcitlivějších tělesných partiích. Pachatel znásilnění dělá přesně to samé. Na vysvětlenou uvedu šokující svědectví jedné oběti, citované Ann Burgess a Lyndou Holmstrom v knize *Rape: Crisis and Recovery* (Znásilnění: Krize a zotavení).

Nutil mě dělat hrozné věci. Přinutil mě, abych ho celého olízala a potom abych mu vylízala rektální oblast. Bil mě tak dlouho, dokud jsem neztratila vědomí. Potom ze mě strhal všechno oblečení. Když jsem se probírala, zvedl mě za prsa. Strašně to bolelo...”

Dokud znásilnění považujeme za sex a nikoli za mučení, můžeme věřit, že si o ně ženy říkají – nikdo by ale určitě nechtěl, aby s ním bylo zacházeno jako s citovanou obětí.

Zapneme-li televizi, přesvědčíme se, jak je tento mýtus rozšířený. Zápletka populárního televizního seriálu *General Hospital* (Všeobecná nemocnice) byla založena na tom, že se hrdinka zamiluje do muže, který ji znásilnil, a provdává se za něj. V jednom díle britského komediálního seriálu *Butterflies* (Motýlci), vysílaném na velikonocní neděli v roce 1984, křičela hrdinka, znuděná žena v domácnosti, v návalu vyzývavé slasti: „Chci být znásilněna!“

Feministky, které znásilnění porozuměly mnohem dříve než všichni ostatní, už léta razí heslo „znásilnění je násilí a nikoli sex“, ale tento výrok je příliš zjednodušený, než aby se dal snadno pochopit. Chtějí říci, že cílem pachatele znásilnění je ublížit a nikoli prožít rozkoš. Jde o násilný čin, při němž je sexu použito jako zbraně.

Mýtus číslo 2: Pachatel znásilnění je motivován chtíčem

Vzhledem k tomu, že je znásilnění považováno za sex, je jeho pachatel nahlížen jako horkokrevný, poněkud sexuálně frustrovaný muž, puzený chtíčem tak silně, že nad sebou ztrácí kontrolu. Podle jistých studií ale pachatelé znásilnění sexuální frustraci netrpí, většina jich vede normální sexuální život a mnozí jsou i ženatí.¹² Neznásilňují proto, že by byli hnáni nějakými nevladatelnými impulzy. Menachim Amir ve známém výzkumu z roku 1971, jenž se zaměřil na 1 292 filadelfských delikventů, zjistila, že 71 procent znásilnění bylo předem promyšleno,¹³ přičemž nemusela nutně být vybrána konkrétní oběť. To platilo jak pro znásilnění spáchaná ve skupině, tak jednotlivci.

Výzkum právě motivace znásilnění v poslední době značně pokročil. Vůdčí osobnosti na tomto poli je A. Nicholas Groth, ředitel programu pro sexuální delikventy při

Connecticutském nápravném zařízení a spoluautor knihy *Men Who Rape* (Muži, kteří znásilňují).¹⁴ Dospěl k zajímavým závěrům, z nichž vyplývá, že sex či slast mají se znásilněním pramálo společného.

Podle Grotha existují tři nejdůležitější motivy: siláctví, vztek a sadismus. U většiny pachatelů jsou zastoupeny všechny, ale jeden převažuje.

Mocenský pachatel znásilnění. Tento typ je nejrozšířenější. Pachatel znásilňuje především proto, že ho uspokojuje pocit nadvlády nad jinou osobou. Většinou ve svém osobním životě žádnou moc nemá, nebo se za takového považuje. Někdy si své síly není vědom – mezi pachateli nalezneme soudce stejně jako poslíčky. Znásilňuje zpravidla promyšleně a rituálně. Vzrušuje ho bezmocnost a poddajnost oběti. Groth cituje jednoho muže, jenž znásilnil jiného muže:

Toho chlapíka jsem tak vystrašil, že jsem si s ním mohl dělat, co jsem chtěl. Neměl jsem erekci. Ve skutečnosti mě sex ani nezajímal. Připadal jsem si silný a vzrušovalo mě, když jsem mu ubližoval. Přinutil jsem ho, aby mi ho vyhonil pusou, ale spíš proto, abych ho ponížil, než abych se ukojil.¹⁵

Zuřivý pachatel znásilnění. Znásilňuje z pomstychtivosti. Na někoho nebo na něco je rozzloben – možná na celý svůj život – a na náhodně vybrané oběti si svůj vztek vybíjí. Chce někoho potrestat, a aby sám sebe ospravedlnil, vinu za znásilnění mnohdy přičte na vrub oběti. Násilník odsouzený v Texasu k doživotnímu trestu napsal dopis, v němž se pokusil vysvětlit, proč muži znásilňují:

...většinou byli v minulosti traumatizováni nějakou ženou, lhostejno zda matkou, sestrou nebo tetou. ... Symbolicky jim všechno oplácejí.

Rozzuřený útočník jedná impulzivně, jeho čin vyvolala frustrace či urážka. Svou oběť zákeřně přepadne a často se chová velice brutálně.

Sadistický pachatel znásilnění. Cítí sexuální vzrušení, když druhým působí bolest. Od předchozích typů se liší zálibou v ritualizovaném mučení, které může někdy skončit i smrtí oběti. I on své zločiny plánuje. Naštěstí je tento typ nejvzácnější.

Problematikou znásilnění se zabývá i Gene Abel, profesor klinické psychiatrie na Kolumbijské univerzitě. Na rozdíl od Grotha se domnívá, že sex je součástí pachatelovy motivace, ale že se jej v útlém věku naučil spojovat s násilím. Možná byl svědkem toho, jak jeho otec bil nebo znásilňoval matku. Sexuální vzrušení cítí jen ve spojení s násilím a někdy ho vzrušuje i násilí samotné bez přítomnosti sexu.¹⁶

Obecná shoda však panuje v tom, že motivace dospělých mužů či výrostků znásilňujících ve skupinách je poněkud odlišná. Jde o to se předvést; sobě i druhým dokázat svou mužnost, zapadnout do party nebo znásilnit proto, aby z party nebyli vyloučeni. Znásilňování chápou jako výzvu nebo žert, jako součást loupeže nebo jako sport – tak to alespoň vysvětluje většina psychoanalytiků.¹⁷ Skupinové znásilnění se tradičně považuje za méně zvrhlé, protože se v něm spatřuje jakési ritualizované dokazování mužnosti. Chování party násilníků, kteří přepadnou osamělou ženu, však nemá s mužností nic společného. Možná, že pravým „důkazem“ mužnosti je pro ně v tomto případě schopnost dosáhnout

¹⁶Tento dopis jsem dostala z vězení jako odpověď na článek o znásilnění, který jsem napsala do časopisu *Glamour*.

veřejně, přede všemi erekce a udržet ji tak dlouho, aby bylo možné s obětí souložit. A skutečně, při skupinovém znásilňování nedokáží mít všichni pachatelé erekci. Burgess a Holmstrom uvádějí případ, kdy se tři muži pokusili znásilnit ženu a přitom všichni trpěli sexuální dysfunkcí.¹⁸ Navzdory populárním výkladům o motivaci skupinových násilníků se oba druhy pachatelů od sebe nijak neliší. Jedni i druzí v oběti vidí kořist, nikoli lidskou bytost, a sex si spojují s násilím, nikoli s láskou.

Nedávný případ v Jižní Karolíně ukazuje, jak nebezpečný je mýtus, že muži znásilňují proto, že neovládnou svůj chtíč. Soudce C. Victor Pyle řešil případ brutálního skupinového znásilnění spáchaného třemi muži. Svou oběť mučili celých šest hodin tak krutě, že ztratila dva litry krve a musela být na pět dní hospitalizována. Pyle nakonec rozhodl, že pachatelé půjdou na třicet let za mříže nebo přijmou podmíněný trest a nechají se vykastrovat.¹⁹ Takový rozsudek je nejenom barbarský a primitivní, ale zcela ignoruje fakt, že k mučení ženy muž varlata nepotřebuje. Navíc tento povýtce krvavý zločin neměl se sexem nic společného. Vzhledem k tomu, že kastraci se odstraní varlata a nikoli penis, může vykastrovaný muž i nadále dosahovat erekce a sexuálně žít. Propustit vykastrovaného násilníka na svobodu znamená propustit muže překypujícího nenávistí vůči ženám, jenž má nyní ještě více důvodů k pomstě.

Mýtus číslo 3: Pachatel znásilnění je podivínský samotář

Podle všeobecně rozšířené představy je pachatel znásilnění ošklivý, podivínský, ošuntělý a bláznivý samotář plížící se uličkami a číhající na kořist. Tento mýtus je v příkrém rozporu s předchozím mýtem, podle něhož je to normální váš-

nivý muž puzený neovladatelným chtíčem, ale taková už je povaha mýtů: postrádají logiku. Ve skutečnosti může být pachatelem kdokoli. Diana Russel, profesorka sociologie na Mills College a autorka knihy *Rape in Marriage* (Znásilnění v manželství), zjistila ve výzkumu zaměřeném na 930 náhodně vybraných žen ze San Franciska, že 44 procent z nich bylo buď znásilněno nebo se stalo obětí pokusu o znásilnění a že 60 procent útočníků ženy osobně znaly.²⁰ Šestadvacet procent pachatelů tvořili známí nebo partneři obětí. Osm procent byli manželé nebo bývalí manželé a šest procent milenci současní nebo bývalí. Šest procent byli přátelé a dalších šest procent osoby požívající autority jako učitelé nebo nadřízení. Tři procenta byli příbuzní a tři procenta obětí definovaly spíše jako kamarády než jako milence. Dvě procenta byli rodinní přátelé. Tito pachatelé – strýcové, lékaři, milenci, terapeuti, policisté – sotva zapadají do nějaké šablony.

Podle jiné představy je pachatelem znásilnění černocho, kriminálník a pochází z nižších vrstev, ale statistiky FBI dokazují, že tomu tak není. Charakteristika FBI z roku 1992 uvádí, že mezi pachateli znásilnění mají běloši mírnou převahu.²¹ Jsou mladí – zpravidla pod třicet let.²² Věk skupinových násilníků se podle jiné vládní studie pohybuje mezi dvanácti a devatenácti.²³ I další výzkumy vyvracejí představu pachatele jako podivinského samotáře.

Ačkoli z průzkumů Ministerstva spravedlnosti Spojených států vyplývá, že pachateli většiny znásilnění jsou jednotlivci, Amir ve svém filadelfském výzkumu zjistila, že více než padesát procent pachatelů znásilňovalo ve skupinách nebo v párech.²⁴ V *Ms. Magazine* byla otištěna studie o znásilňování lidmi, kteří se znají se svými oběťmi. Podle ní šestnáct procent studentů, kteří spáchali znásilnění, a deset procent těch, kteří se o ně pokusili, napadlo svou oběť při-

nejmenším s jedním dalším útočником.²⁵ Jiné studie z poslední doby naznačují, že pachatelé nebývají neurotičtí, ale trpí jinými poruchami osobnosti, např. asociálním chováním.²⁶ Není známo, zda se na ostatní pachatele znásilnění – kamarády a spolužáky napadající své oběti ve skupině, partnery, bratry a manžele – hodí některá z těchto charakteristik. Může se prostě jednat o muže, kteří nevidí v ženách normální lidské bytosti s právem říci ne.

Podle zkušeností z poradenské činnosti v ČR se i u nás vyskytuje nejvíce znásilnění mezi osobami, které se navzájem znají: mezi manžely, druhem a družkou, bývalými partnery, ostatními příbuznými, sousedy a spolupracovníky. Tento poznatek potvrzují i české statistiky – hovoří o tom, že většina obětí zná pachatele a jen málo útoků je zaměřeno na úplně cizí osoby.

Mýtus číslo 4: Ženy si o znásilnění říkají

Jelikož podle mýtu č. 2 jsou pachatelé znásilnění motivováni chtíčem, panuje často mezi lidmi názor, že ženy znásilnění vyprovokovaly. Tento mýtus působí na oběť velice destruktivně, neboť na jeho základě jí připisují vinu nejen druzi, ale i ona sama sobě. Začne se nenávidět za to, jak vypadá, jak se pohybuje, jak se obléká a jak se chová – zkrátka za to, že je žena. Pachatel může tvrdit, že ho svedla, aby se zbavil zodpovědnosti, a tím ještě posílí její pocit viny. Existují dokonce zcela absurdní výpovědi pachatelů, kteří u soudu tvrdili, že byli nad únosnou míru sváděni „předčasně vyspělými“ šestiletými dětmi. Oběť bohužel takovým obviněním příliš snadno uvěří. „Znásilnil mě, protože jsem po něm hodila vyzývavý pohled,“ prohlásí oběť a vztáhne vinu na sebe. „Nebyla to jeho vina, že mě znásilnil, zavinila jsem

si to sama, když jsem se na něj podívala," řekne jiná. Kdybyste si ale poslechla výpovědi všech pachatelů, abyste se dozvěděla, jak se znásilnění vyhnout, zjistila byste, že nesmíte být ani mladá ani stará, ani hezká ani ošklivá, ani muž ani žena, ani štíhlá ani tlustá, ani malá ani velká, ani běloška ani černoška, ani v kalhotách ani v sukni, ani nalíčená ani nenalíčená, ani vlídná ani odmítavá, ani vyděšená ani sebejistá, abych uvedla alespoň některé argumenty. Pachatel bude samozřejmě tvrdit: „Řekla sis o to," ale to neznámá, že je to pravda. Naneštěstí mu často uvěří nejenom oběti, ale i advokáti, soudci a porotci.

Obviňování obětí je natolik rozšířené, že se odráží i ve způsobu, jakým jsou sestavovány statistiky o znásilnění. Ve vládní studii *Rape Victimization in 26 American Cities* (Výskyt znásilnění v 26 amerických městech) je kladen důraz na charakteristiku obětí a na „přešetření povahy znásilnění a pokusů o ně spáchanými neznámými osobami".²⁷ Není divu, že takový přístup vede k závěrům typu: „Znásilněním bývají zpravidla ohroženy mladé ženy..." jako by mládí oběti bylo nějakou chybou a příčinou znásilnění. Nemá smysl zjišťovat, jaké jsou oběti, protože ony zločin nespáchaly. Je to stejně absurdní jako sestavovat statistiky o obětech dopravních nehod místo o řidičích, kteří je způsobili. Abychom porozuměli znásilnění, musíme se zaměřit na to, jaký je jeho pachatel.

Mýtus číslo 5: Znásilňovány jsou pouze nepočestné ženy

Od mýtu, že za znásilnění si mohou ženy samy, není daleko k přesvědčení, že znásilňovány jsou pouze nepočestné ženy. Je překvapivě rozšířené i dnes. A obhájci ho využívají ke zdiskreditování oběti před soudem, jako např. v New Bed-

fordu při projednávání případu „barového znásilnění". Obhájkyňě obžalovaných donutila oběť k přiznání, že okrádala Ministerstvo sociálních věcí, když po tři roky pobírala sociální dávky a přitom žila s přítelem, otcem svých dvou dětí. Také zjistila, že se žena komusí v baru svěřila, že byla u psychiatra a má se svým partnerem problémy.²⁸ Tyto důkazy, s ohledem na znásilnění naprosto nepodstatné (konec konců, kdo někdy nemá „problémy" s partnerem?), neměl soud nikdy připustit. Nade vši pochybnost chtěla obhájkyňě porotě představit oběť jako „špatnou ženu" – která si vlastně zaslouží být znásilněna.

Ale nejsou to jen demagogičtí obhájci, kdo se tohoto mýtu drží. Když před několika lety nabídl jeden autor redaktorce významného ženského časopisu článek o znásilnění, dostalo se mu odpovědi: „Naším čtenářkám znásilnění nehrozí." To je stejné, jako by řekla, že se nikdy nenachladí.

Znásilnění může potkat každého, ženu i muže, bez ohledu na věk, barvu pleti či společenskou vrstvu. Nejmladší oběti, hospitalizované v jedné newyorské nemocnici, byly pouhé dva měsíce. Tě nejstarší sedmadvadesát.²⁹ Je pravda, že znásilnění nejčastěji oznamují mladé svobodné ženy z chudinských čtvrtí, ale nejsou ho ušetřeny ani dobře situované obyvatelky předměstských oblastí.³⁰ Podle strážlivého odhadu FBI je v USA každých pět minut znásilněna jedna žena³¹ a nijak nadsazené nebude ani tvrzení, že každoročně to je nejméně milion osob.* Ukazuje se, že pětina obětí je

*Tvrzení o milionu obětí se opírá o údaj FBI z roku 1991 o 109 062 policejně registrovaných případech znásilnění žen starších dvanácti let a o studii *Rape in America: A Report to the Nation* (Znásilňování v USA: Zpráva národu), kterou v roce 1992 vydaly Celostátní centrum pro oběti (National Victim Center) a Centrum pro výzkum a léčbu obětí zločinů

Příběhy obětí

V této knize uvádím příběhy několika znásilněných žen a jejich partnerů nebo příbuzných. Ačkoli každá oběť sexuálního násilí má za sebou jiné zkušenosti, jejich vyprávění dokazuje, že všechny reagovaly obdobně a měly i stejné potřeby.

Ženy, které jsem zpovídala pro první část knihy, zde vystupují pod jmény Claire, Penny, Angela, Rachel a Joan. Muži jsou Larry, bratr Claire, Angelin přítel Clark a Maryin přítel Don.

Dále cituji osm žen bez uvedení jména, s nimiž jsem rozmlouvala na skupinové terapii v Nemocnici sv. Vincenta v New Yorku, a další ženy, které své osudy zachytily písemně.

Claire / Tato pětatřicetiletá profesionální atletka byla přepadena před dvěma lety ve tři hodiny odpoledne ve vstupní hale domu, kde bydlela. Pachatelem byl teenager. S nožem v ruce ji přinutil, aby ho dovedla do svého bytu a tam ji pod hrozbou zabití přinutil k análnímu sexu a tři hodiny ji týral. Po celou dobu měl na obličej punčochu. Vyptával se na podrobnosti z jejího života, se zájmem si prohlížel rodinné fotografie a neustále se křížoval. Claire řekla:

mladší dvanácti let, přičemž deseti procentům z nich je méně než pět.³² A v protikladu k rozšířené představě se oběti sexuálního útoku stávají chlapci stejně často jako dívky³³, ale i dospělí muži znásilňováni jinými muži; odhaduje se, že muži představují sedm až deset procent všech obětí znásilnění.³⁴ Důvod, proč je tato kniha určena nejenom mladým ženám, ale i mužům, mladistvým a starším osobám, je vyjádřen slovy Jackie Read, ředitelky Krizového centra pro oběti znásilnění v San Jose v Kalifornii: „Znásilnění již nelze považovat za zločin proti ženám, ale za zločin proti lidem.“³⁵

V ČR tvoří trestné činy znásilnění zhruba 40 procent celkové mravnostní delikvence a jsou tak po sexuálním zneužívání druhým nejčastějším trestným činem této kategorie. Podle statistik Policejního prezidia MV ČR má přitom počet znásilnění v posledních letech poměrně vyrovnaný trend (např. v roce 1998 bylo zaznamenáno 726 znásilnění). Zkušenosti obecně ukazují, že pouze malá část sexuálních trestných činů je policejně hlášena a vyšetřována. V případě znásilnění to může souviset s nedostatečným sebevědomím žen, s přežívajícími mýty o podílu oběti na trestném činu, se sociální stigmatizací obětí znásilnění apod.

při Lékařské univerzitě v Jižní Karolině (Crime Victims Research and Treatment Center at the Medical University of South California). Podle této studie bylo během dvanácti měsíců znásilněno 683 000 dospělých žen a přinejmenším stejný počet dětí a mladistvých mladších osmnácti let. Počet mužských obětí není znám. Odborníci se shodují, že přesný počet obětí nelze stanovit, protože znásilnění patří k nejméně oznamovaným zločinům. (Převzato z *Violence in America: A Public Health Approach* [Násilí v Americe. Postoj zdravotnictví]. Oxford University Press, New York 1991.)